

УДК 811(=161.2)(045)

Л. Є. Азарова
А. В. Грабарчук

МОВНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті висвітлено роль мови як джерела духовного життя народу. Окреслено перспективи розвитку та функціонування української мови в Україні.

Ключові слова: мовна ситуація, державна мова, мовна політика.

Abstract

The article highlights the role of language as the source of the spiritual life of the people. The prospects for the development and functioning of the Ukrainian language in Ukraine are outlined.

Keywords: the language situation, the state language, the language policy.

Українська мова – одна з наймилозвучніших у світі, котра має у своєму розпорядженні більше двохсот п'ятдесяти шести тисяч слів, це дійсно вражаюча цифра, для порівняння, англійська має всього лише п'ятдесят тисяч. Але незважаючи на це, молодь все менше і менше використовує щирі українську мову. Чому це проблема? Мова, передаючи інформацію про світогляд народу, який розмовляє нею, є також відображенням його духовної культури, взаємодіє з нею. Мова тісно пов'язана з історією народу – носія даної мови – та з історією культури з формуванням свого культурно-історичного ареалу [1, с. 154]. Душею кожної держави є нація. Народ, не об'єднаний однією мовою, нацією ще не став. Тим самим захитається у своїх основах його держава. Тому держава, дбаючи про своє майбутнє, першорядної ваги надає поширенню державної мови, в Україні – української, стан якої є явно незадовільним. Це не означає, зрозуміло, що нема в ній жодних проблем із мовами національних меншин, у тім числі найбільшої, російської. Проте парадоксальність мовної ситуації в Україні полягає в тому, що чи не в найгіршому стані в ній перебуває мова «національної більшості», українська, а це позначається негативно на розвитку держави в цілому, бо не може процвітати держава, основний народ якої – стрижень нації політичної, принижено й занедбано [2, с. 26]. Цій проблемі і присвячена моя доповідь.

Для розв'язання цієї проблеми потрібно дослідити історію української мови.

До VI ст. — праслов'янський період: дав у спадок ряд морфологічних ознак, що спочатку були властиві мовленню всіх слов'ян і потім в інших мовах змінилися — в українській вони збереглися повністю, деякі виявилися спільними з білоруською мовою.

VI-X ст. — формування низки переважно фонетичних ознак (у давньокиївських пам'ятках вони фіксуються не як описки, а як міцно закріплені риси мови).

XI-XII ст. та пізніший період — занепад редукованих голосних, найбільш показові та специфічні для української мови перетворення. Процес становлення української мови в основному завершився ще у домонгольський період [3, с. 47]. За вищевказаний період відбулося становлення мови як окремої та самодостатньої. Протягом періоду монголо-татарської навали розвиток української культури призупинився, хоч прямого впливу на нашу мову загарбники і не мали окрім невеликої кількості слів (*базар, вежа, черевик, скриня, горище, ковпак, кафтан*). Але вони нанесли велику шкоду економічно-політичній ситуації, що стало підґрунтям для захоплення України більш сильними сусідами. Також вони зупинили розвиток культури в цілому, більше того постійні війни призвели до занепаду класу буржуазного класу(основні носії чистої мови й культури), що також стало причиною майбутнього занепаду нашої культури.

Після XV ст. починається, напевно, найгірший період для нашої мови та культури, Україна була роздроблена й знаходилася під цілковитою владою країн-сусідів. Численні універсали й пригнічування (Емський указ, Валуєвський циркуляр) направлені на викорінення української мови мали сильний вплив на наш народ в цілому.

Процес відновлення почався на початку XX ст., і незважаючи на всі придушення, тривав. Із проголошенням незалежної України він лише посилювався. Протягом останніх років на захист української мови, розширення сфери її функціонування була спрямована низка актів та ухвал органів державної влади. Так, на розв'язання назрілих мовних проблем був спрямований Закон «Про мови в Українській РСР» 1989 року, рішення Конституційного Суду України від 1999 року і, власне, сама Конституція України, 10 стаття якої регулює питання застосування української мови як державної [4, с. 44].

Мовна політика України є досить розбіжною з мовним становищем суспільства. Вона не забезпечує соціального престижу державної мови та реалізацію її суспільних функцій. Основна причина такого стану речей не тільки у відсутності дієвого державного механізму регулювання мовного питання. Для розв'язання цієї проблеми слід врахувати весь комплекс особливостей мови та різних сторін духовної культури нації, специфіку співвідношення компонентів культури з мовою, її рівнями [2, с. 29].

Але ми й досі, на жаль, маємо проблему розвитку нашої мови, це пов'язано з багатьма причинами, частина регіонів спілкується чистою російською мовою, на деяких польською або угорською, але основна проблема – це україно-російська суміш, котрою спілкується більша частина населення. Також не меншою проблемою є жаргон, котрий приходить до нас із Заходу. Молодь хоче бути схожа на своїх кумирів і якщо він(або вона) розмовляє російською або використовує певні жаргонізми, то і його прихильники будуть теж.

На мою думку шляхом розв'язання цієї проблеми є популяризація української мови. Я вважаю, що повинно бути більше українських фільмів або хоча б більше фільмів із якісним перекладом. Також велику роль грають книжки. Якщо із художньою літературою ситуація ще більш-менш, то знайти щось на професійну тематику українською іноді буває просто неможливо.

Останнім часом зростає престиж української мови, посилюється національна свідомість українського народу, адже мова – своєрідний генетичний, визначальний чинник ідентифікації української нації, а не лише засіб спілкування. Щоб забезпечити розвиток української мови, нею створено величезну кількість наукової, політичної, художньої літератури, яка знайомить з нашою історією, філософською думкою, українськими традиціями та звичаями. Українською мовою на сьогодні перекладено найвидатніші твори світової літератури. Мова в її літературній формі набула високого рівня розвитку. Вона має досконало опрацьовану граматику, сформовану науково-технічну термінологію, розвинену стилістичну систему, здатну забезпечити спілкування і порозуміння в усіх сферах суспільного життя. Її пізнавальний, виражальний і комунікативний потенціал надзвичайно потужний. Відповідно до концепції державної мовної політики в Україні, державність української мови є ключовим чинником консолідації українського суспільства на всій території України, гарантією збереження національної ідентичності українського етносу і державної єдності України. З огляду на це, українська нація і держава мають забезпечувати відродження і захист української мови, якісну розбудову українського мовного простору [2, с. 31].

Як висновок я б хотів сказати, що ми повинні розвивати й спілкуватися рідною мовою, адже без мови немає нації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Азарова Л. Є. Мова як генетичний код нації. / Л. Є. Азарова // Записки з українського мовознавства. Українська ментальність. Діалог світил. – Одеса: Астропринт, 2003. – Вип. 12. – С. 154 – 161.
2. Азарова Л. Є. Мова як визначальний чинник ідентичності української нації / Л. Є. Азарова // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Філологічні науки. – 2018. – Вип. 292. – С. 24 – 32.
3. Півторак Г. П. Хронологічні межі формування української мови як мовної системи / Г. П. Півторак // Пам'ятки писемності східнослов'янськими мовами XI–XVIII ст. – Київ, 1995
4. Азарова Л. Є. Мова як феномен нації / Л. Є. Азарова // Лінгвістичні дослідження. Зб. наук. праць. Вип. 24. – Харків, 2008. С. 43 – 49.

Азарова Лариса Євстахіївна – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри мовознавства, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: kmz2427@ukr.net

Azarova Larisa Ye. – Doctor of Philology, Professor, Head of the Department of Linguistics, Vinnytsa National Technical University, Vinnytsia, e-mail: kmz2427@ukr.net

Грбарчук Антон Володимирович – студент групи 2ПІ-18б, Факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: an88ton@gmail.com

Grabarchuk Anton V. – student of the 2PI-18b group, Department of Information Technology and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: an88ton@gmail.com